

ANALIZA STANJA NARODNIH KNJIŽNICA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE ZA 2019. GODINU

Osječko-baranjska županija svojom površinom od 4.155 km² pokriva 7,3% površine Republike Hrvatske, podijeljenom u 42 administrativne jedinice: 7 gradova, 35 općina i 263 naselja. Prema posljednjem popisu stanovništva provedenom 2011. godine u Županiji živi 305.032 stanovnika što je 7,1% stanovništva Republike Hrvatske. Prema posljednjim dostupnim procjenama stanovništva RH za 2018. godinu, u Županiji ima 277.227 stanovnika, što je manje za skoro 28.000 stanovnika. Stanovništvo se pretežno iseljava u inozemstvo, a manje u druge županije.

1. Mreža knjižnica:

U Osječko-baranjskoj županiji djeluje 10 narodnih knjižnica, od toga je 7 gradskih (Beli Manastir, Belišće, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Osijek i Valpovo) i 3 općinske (Čepin, Dalj – za općinu Erdut, i Đurđenovac). Iako *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* (NN 17/2019) u čl. 10 govori o obvezi osnivanja narodnih knjižnica u svakom gradu i općini, prikupljeni podaci govore da 30 (85,7 %) općina u Osječko-baranjskoj županiji nemaju knjižnicu, kao niti jedan oblik mreže narodne knjižnice što znači da velikom broju stanovništva nisu dostupne knjižnične usluge.

Većina općina, njih čak 25 ima manje od 3.000 stanovnika, a 7 općina (Antunovac, Bilje, Bizovac, Darda, Kneževi Vinogradi, Koška, Semeljci) s više od 3.000 stanovnika nemaju samostalno osnovanu narodnu knjižnicu. Od navedenih općina, općina Semeljci ima dostupne usluge putem stacionara Gradske knjižnice Đakovo, dok Općina Kneževi Vinogradi ima usluge u stacionarima Gradske knjižnice Beli Manastir koji su u vrtiću Zmajevac i osnovnim školama u Kotlini i Suzi.

Područja bez bilo kakvog oblika knjižnične djelatnosti, tzv. „bijela područja“ u Županiji su najveća oko Osijeka, Đakova i Belog Manastira. Najprimjereniji oblik organiziranja knjižnične djelatnosti za ta područja, ekonomičnije od osnivanja novih ogranaka, bilo bi pokretanje županijske bibliobusne službe, ali za koju do sada, ni Grad ni Županija nisu iskazali interes niti spremnost financiranja, a matična knjižnica ne raspolaže resursima za samostalno organiziranje iste. Druga mogućnost je osnivanje pokretnih knjižnica (korištenjem manjeg vozila npr. bibliokombija). U Gradsku i sveučilišnu knjižnicu Osijek je u studenome 2019. stigao bibliokombi, nabavljen sredstvima Europskog socijalnog fonda kroz projekt V.R.I.S.A.K. Baranje kojeg su kao partneri provodili s Udrugom za ruralni turizam Đola iz Darde. Usluge bibliokombija do konca godine nisu bile uspostavljene. Bibliokombi opremom i veličinom ne zadovoljava uvjete pokretanja knjižničnih usluga na širem području. Manji bibliomobil ima i knjižnica Beli Manastir koja sa statusom Središnje knjižnice Mađara u RH, uslugu bibliomobilske službe nudi u skladu s time. U 2019. godini imali su 37 zahtjeva za dostavom i 148 dostavljenih knjiga na mađarskom jeziku.

Model knjižničnih stacionara je također jedan oblik prevladavanja problema nepostojanja knjižničnih usluga na „bijelim područjima“. Tako đakovačka knjižnica ima 8 stacionara (od čega su 3 velika, u Selcima, Semeljcima i Đurđancima, dok su ostali pri školskim knjižnicama i

dječjim vrtićima), a belomanastirska knjižnica ima 6 stacionara (pri osnovnim školama i vrtićima).

U Županiji jedino Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek ima ogranke, njih 5 koji pokrivaju područje grada (svih 7 gradskih četvrti imaju ogranak), no prigradska naselja i dalje su nepokrivena knjižničnim uslugama. Posebice se među njima ističu Mjesni odbori Tenja, Višnjevac, Josipovac i Cvjetno, koji imaju preko 3000 stanovnika po mjesnom odboru, ali je svima udaljenost do najbližeg ogranka u rasponu 3-7 km (MO Tenja je do najbližeg Ogranka Jug II udaljena 6.8 km, MO Višnjevac do Ogranka Retfale 3.3 km, MO Josipovac do Ogranka Retfala 6.6. km, MO Cvjetno do Ogranka Industrijska četvrt 5.7 km).

Općinska knjižnica Čepin još uvijek se nalazi u sastavu općinskog Centra za kulturu, što je i organizacijski problem jer se aktivnosti Centra pretežno zasnivaju na aktivnostima i djelovanju knjižnice, a ravnatelj knjižnice je ravnatelj Centra za kulturu Čepin, koji nema uvjete propisane Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (čl. 20).

Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo ima sličnu situaciju, jer iako je samostalna, ravnatelj je knjižnice zaposlenik Grada Valpova, koji također ne ispunjava uvjete, a voditeljica Knjižnice obnaša sve organizacijske i programske poslove.

Podjela knjižnica u Osječko-baranjskoj županiji prema tipu prema veličini područja koje obuhvaća:

knjižnica tipa I.: Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

knjižnica tipa IV.: Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo

knjižnice tipa V.: Gradska knjižnica Beli Manastir, Gradska knjižnica i čitaonica Belišće, Hrvatska narodna knjižnica i čitaonica Našice, Gradska knjižnica i čitaonica Valpovo, knjižnica Centra za kulturu Čepin

knjižnice tipa VI.: Narodna knjižnica grada Donjeg Miholjca, Hrvatska knjižnica i čitaonica Đurđenovac, Narodna knjižnica Dalj

2. Prostor i oprema:

Sve knjižnice Osječko-baranjske županije imaju prostorne probleme i nemogućnost odgovarajućeg smještaja knjižnične građe.

U tijeku su radovi na prenamjeni Vile Gróger (projekt započet 2017.) za potrebe Hrvatske narodne knjižnice i čitaonice Našice, po čijem će završetku Knjižnica, koja sada radi u neadekvatnim uvjetima u Dvorcu Pejačević, na samo 224 m², biti riješen dugogodišnji problem nedostatka funkcionalnog prostora. Za 4 godine očekuje se preseljenje knjižnice u nove prostore. Prema pokazateljima uspješnosti, našička knjižnica ima najmanje prostora za korisnike po populaciji koju knjižnica treba uslužiti.

Narodna knjižnica Dalj djeluje u sklopu Društvenoga doma u Dalju u 104 m², što je 31 % propisane kvadrature prema Standardima. Još uvijek traje adaptacija stare školske zgrade u Dalju. Po završetku radova u nju bi se preselila općinska knjižnica u Dalju, koja trenutno radi

u skućenom i neprimjerenom prostoru. Knjižnica zbog nedostatka prostora nema odjel za djecu i mladež, iako ima građu koja je privremeno izmještena dječji vrtić i osnovnu školu.

Hrvatska knjižnica i čitaonica Đurđenovac djeluje u prostoru općine, u 147 m², koji zadovoljava 48 % propisane površine knjižnice prema Standardima. U sklopu projekta obnove industrijske baštine Đurđenovca, bilo je riječi o obnovi Vile Neuschloss 2015. godine, sredstvima iz fondova Europske unije, no trenutno stanje s navedenom inicijativom je nepoznato.

Gradska knjižnica i čitaonica Belišće djeluje u zgradi s gradskom upravom grada Belišća. U sklopu EU projekta obnove industrijske baštine Belišća, započeo je projekt uređenja palače Gutmann - "Palej" i planira se preseljenje knjižnice u dio novouređenog prostora. Radovi su trebali početi početkom 2020. godine te biti završeni do 1.9.2022.

Iako se nova gradska knjižnica u Belom Manastiru već više godina predstavlja kao jedan od značajnijih belomanastirskih projekata (obnova starog mlina za potrebe knjižnice) uvrštenih u Intervencijski plan, ni na tome se području ništa ne odvija.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, središnja (matična) javna/narodna knjižnica grada Osijeka i Osječko-baranjske županije i središnja (matična) sveučilišna/znanstvena knjižnica Sveučilišta u Osijeku, također ima dugogodišnji problem nedostatka prostora, a koji posljednjih godina u velikoj mjeri ograničavajuće djeluje na redovan rad i poslovanje. Sada su već pretrpana i nedostatna i vanjska spremišta (jedno se nalazi u sveučilišnom kampusu, a drugo na Vinkovačkoj 63d-spremište dijeljeno s Ukopom). Problem prostora Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek trebao bi se djelomično riješiti razdvajanjem i izgradnjom nove sveučilišne knjižnice, međutim radi se o procesu koji traje već dugo, a čija je izgradnja trenutno u fazi mirovanja. Ali i nakon razdvajanja ostaje problem smještaja gradske knjižnice, budući je zgrada u kojoj se Knjižnica nalazi u vlasništvu Sveučilišta. Tijekom 2019. godine izvršena je izmjena i rekonstrukcija 6 prozora na prvom katu matične zgrade Knjižnice, a u Ogranku Retfala izvršena je rekonstrukcija poda.

Uspoređujući minimalnu površinu na 1.000 stanovnika (čl. 39), sve gradske knjižnice zadovoljavaju površinom s obzirom na broj stanovnika, a općinske su za upola manje od zadovoljavajućih kriterija propisanih Standardima (31-48 %). Uzimajući u obzir brojnost knjižnične građe, za 30-50 % manje od propisanoga prostora imaju knjižnice u Belom Manastiru, Đakovu, Osijeku i Čepinu, a većina njih trenutno nema izgleda za rješavanje prostornih problema.

Prema pokazateljima uspješnosti, najviše prostora za korisnike po populaciji koju knjižnica treba uslužiti ima knjižnica u Donjem Miholjcu, ali prostoru je potrebno renoviranje i rekonstrukcija.

Sve knjižnice u potpunosti zadovoljavaju brojem mjesta za rad korisnika.

Sve knjižnice raspolažu računalnom opremom za potrebe knjižničnih djelatnika i računala za korisnike. Knjižnica Centra za kulturu Čepin je u 2019. godini preko Ministarstva kulture nabavila osobno računalo s dodatnom opremom za slijepe i slabovidne osobe, elektroničkim

povećalom. Povećalo za slijepe i slabovidne ima i Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, a računalo s dodatnom opremom i programima dobiveno 2009. godine više nije u funkciji.

S obzirom na broj učlanjenih korisnika, najviše korisnika po računalu je u knjižnicama u Belom Manastiru, Našicama, Đurđenovcu i Dalju (ispod 1 %).

Knjižnice u županiji nisu umrežene, a za svoje poslovanje koriste 3 različita knjižnična programa: Crolist, Metel i Zaki. 2 općinske knjižnice (Dalj i Đurđenovac, što je 20 %) nisu automatizirale svoje poslovanje i nemaju nikakav program.

3. Fond knjižnice:

Sve knjižnice raspolažu velikim i sadržajno kvalitetnim zbirkama knjižne građe (932.719 sv.), no veliki je problem nedostatak prostora za smještaj te građe, tako da je samo 61 % od ukupnog broja knjiga nalazi u otvorenom pristupu. Najmanje otvorenog pristupa zbirkama imaju dvije knjižnice, u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek je 45 % sv. knjiga u otvorenom pristupu, a 48 % sv. knjiga je u otvorenom pristupu u Gradskoj knjižnici Beli Manastir. Najveći pristup zbirkama imaju korisnici Hrvatske knjižnice i čitaonice Đurđenovac gdje su sve knjige u otvorenom pristupu.

Veličina knjižničnog fonda u odnosu na broj stanovnika je zadovoljavajuća. Malo ispod prosjeka je knjižnica Đurđenovac (2.7 knjige po stanovniku, a treba 3).

U pogledu prinove knjiga u tekućoj godini u skladu sa Standardima (200 knjiga na 1.000 stanovnika) su knjižnice Beli Manastir, Belišće i Čepin. Plan nabave ne ostvaruju knjižnice u Đakovu, Našicama, Osijeku, Valpovu, Đurđenovcu i Dalju.

U Osječko-baranjskoj županiji ukupno je nabavljeno 22.414 naslova knjiga i 28.068 sv. knjiga. Od toga nabava iz otkupa Ministarstva kulture iznosi 23 %, što čini velik postotak u nabavi knjižne građe svih knjižnica Županije. Knjižnice u Valpovu, Našicama i Donjem Miholjcu imaju visok udio otkupa, koji čini preko 40 % ukupne nabave. Otkup je manje zastupljen u odnosu na ostale vrste nabave građe u knjižnicama u Osijeku, Čepinu i Dalju (ispod 15 %). U ukupnoj godišnjoj nabavi kupnjom je pribavljeno 57 % građe, a 40 % građe nabavljeno je darom. Knjižnice u Valpovu (47 %) i Donjem Miholjcu (47 %) većinu građe nabavile su darom.

Nabava i zastupljenost periodike je nedovoljna i tu su odstupanja od Standarda najveća. Časopise kupuju knjižnice u Osijeku, Belišću, Đakovu i Našicama, dok ih uopće u fondu nemaju knjižnice u Đurđenovcu, Dalju i Donjem Miholjcu. Novine kupuju knjižnice u Osijeku, Belišću i Donjem Miholjcu. Uopće ih u fondu nemaju knjižnice Beli Manastir, Đakovo, Valpovo, Đurđenovac i Dalj.

Razlozi za to su: ograničena sredstva za nabavu, nemogućnost osiguravanja pretplata na dnevne i tjedne novine, nedostatan prostor za smještaj građe, mogućnost otvorenog pristupa velikom broju naslova periodike preko HRČKA.

Nedostatan je udio neknjižne građe u odnosu na ukupni fond knjižnice. Ispod 1 % imaju knjižnice Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Čepin i Dalj, dok Đurđenovac uopće nema

neknjižnu građu. Najveći postotak neknjižne građe u odnosu na ostatak fonda imaju knjižnice u Osijeku (11 %, čiju glavninu čini sitni tisak obveznog primjerka) i Belišće (4 %). Knjižnice u Čepinu, Belom Manastiru, Đurđenovcu, Dalju i Donjem Miholjcu nemaju u fondu zbirku igračaka.

Promatrajući nabavu AV građe i E-građe, knjižnice Županije ne zadovoljavaju Standarde.

Knjižnice Osječko-baranjske županije imaju u svojim fondovima zavičajnih zbirki blizu 9.487 obrađenih knjiga. Knjižnice u Đurđenovcu nema formiranu zavičajnu zbirku, djelomice zbog blizine knjižnice i muzeja u Našicama koji teritorijalno pokrivaju zavičaj, dok je u Dalju zavičajna zbirka u nastanku.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, jedina kao središnja županijska matična knjižnica posjeduje fond digitalizirane građe i redovno digitalizira građu unutar vlastite institucije.

4. Članstvo

Ukupan broj aktivnih korisnika u knjižnicama Osječko-baranjske županije je 25.078, od čega je 3.362 novoupisana korisnika. Broj korisnika je konstantan (u 2019. je za 300injak aktivnih korisnika više nego u 2018.) unatoč činjenici da je broj stanovnika Županije, a posebno djece, u stalnom opadanju. Bilježi se povećani broj upisane djece (21 % korisnika su djeca do 14 godina), a smanjenje broja upisanih starijih (4 % starijih preko 65 godina). Najviše je upisanih odraslih korisnika (67 %). Novoupisanih je 3.362 korisnika.

Postotak učlanjenih korisnika u odnosu na ukupan broj stanovnika približan je Standardu od 15 % ukupnog stanovništva, uzimajući u obzir broj procijenjenog stanovništva. Broj aktivnih korisnika kreće se između 12-14 %. Najviše je učlanjenih u knjižnici u Belom Manastiru (15 %) i Našicama (13 %), dok je u knjižnicama u Donjem Miholjcu, Valpovu i Đurđenovcu malo ispod 5 %. Knjižnice u Belom Manastiru, Đakovu, Valpovu, Našicama, Čepinu i Donjem Miholjcu bilježe povećanje broja korisnika.

5. Posudba i korištenje knjižnice

Ukupan broj posudbe je nešto manji (za 3 %) u odnosu na 2018., na što je utjecao pad posudbe u knjižnici koji je uvjetovan nedostatkom adekvatnog čitaoničkog prostora, ali i dobrom nabavom jer je velik broj traženih naslova uključen u redovnu posudbu izvan knjižnice. Glavinu posudbe (82 %) čini posudbe izvan knjižnice i to najviše posudba knjiga, koja je u neznatnom porastu.

Po populaciji koju knjižnica treba uslužiti, a s obzirom na vrstu građe, najveću posudbu imaju Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Narodna knjižnica Dalj i Hrvatska knjižnica i čitaonica Đurđenovac (indeks $2 \leq$). U posudbi ostale građe, ističe se Gradska knjižnica i čitaonica Belišće jer posuđuju serijske publikacije i igračke.

Knjižnice u Belom Manastiru i Belišću imaju najveći trošak po aktivnom posuđivaču (preko 1.000 kn), dok knjižnice u Čepinu i Dalju i najmanji trošak (ispod 400 kn).

U međuknjižničnoj posudbi bilo je 617 zahtjeva, od toga njih 528 (86 %) zaprimljeno je od drugih knjižnica. Najveći broj međuknjižničnih posudbi 518 (84 %) odradila je Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, kao najveća i središnja matična knjižnica Osječko-baranjske županije. Uslugu međuknjižnične posudbe nemaju knjižnice u Đurđenovcu, Dalju i Donjem Miholjcu.

Knjižnice bilježe porast ukupnoga broja fizičkih i virtualnih posjeta (24 %), s posebnim naglaskom na porast virtualnih posjeta za 29 %. Iako većina knjižnica Osječko-baranjske županije veliku pažnju posvećuje svojim mrežnim stranicama u skladu sa stalnim rastom broja virtualnih posjeta, koji iznosi 81 % od ukupnog broja posjeta knjižnici, dvije knjižnice u Županiji još uvijek nemaju ni Internet stranice, ni knjižnični katalog (knjižnice u Đurđenovcu i Dalju). Navedene su knjižnice upoznate s mogućnošću izrade besplatnih stranica u okviru Portala narodnih knjižnica, „Središnjeg sustava za upravljanje sadržajem internetskih stranica narodnih knjižnica“. Internet stranica knjižnice Donji Miholjac je u izradi, ali imaju knjižnični katalog kroz koji se bilježi dio virtualnih posjeta. Slijedom toga objašnjavaju se i manji indeksi posjeta knjižnicama u Đurđenovcu i Donjem Miholjcu s obzirom na populaciju koju knjižnica treba uslužiti. Najveći broj posjeta knjižnici po populaciji koju knjižnica treba uslužiti imaju Osijek i Našice.

Otvorenost knjižnica je zadovoljavajuća.

Knjižnice su sve otvorene za korisnike u skladu sa Standardima. Samo bi valpovačka knjižnica, kao gradska knjižnica, trebala biti otvorena za korisnike 60 sati, a otvorena je 43 sata u tjednu, zbog nedostatka stručnog djelatnika.

U online referentnoj usluzi knjižničara iz hrvatskih narodnih knjižnica Pitajte knjižničara sudjeluje samo Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek.

6. Aktivnosti

Knjižnice Osječko-baranjske županije su u 2019. godini provele 1.126 knjižnična događanja za 32.190 posjetitelja. Prevladavaju aktivnosti za djecu i mlade koje su sve posjećenije, na kojima su individualni korisnici, te organizirano djeca iz vrtića te učenici osnovnih i srednjih škola.

Aktivnosti koje provode knjižnice uglavnom financiraju same iz vlastitih sredstava.

Korisničko pohađanje knjižničnih događanja po populaciji koju knjižnica treba uslužiti je najviše u Belišću, a najmanje u Čepinu.

S obzirom na nedostatak djelatnika u knjižnicama za različita knjižnična događanja, posebice u knjižnicama gdje su solo-knjižničari (Dalj, Đurđenovac), ili s još jednim djelatnikom na pola radnog vremena ili pripravnikom (Valpovo, Donji Miholjac), niti jedna knjižnica ne zaostaje brojem aktivnosti. U odnosu na ostale, visokim brojem knjižničnih događanja (242), a manjim brojem djelatnika (6) ističe se Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo.

Također, kao velika podrška struci i stručnom usavršavanju knjižničarima iz svih vrsta knjižnica je Gradska knjižnica Beli Manastir koja sa samo 6 djelatnika, već 4 godine samostalno, organizira međunarodni stručni skup, uz koji i objavljuju zbornik radova.

7. Djelatnici

U narodnim knjižnicama Osječko-baranjske županije 2019. godine bilo je zaposleno 68,5 stručnih djelatnika, što je 5 manje u odnosu na 2018. godinu. U knjižnicama u Belom Manastiru, Đakovu, Našicama i Osijeku broj djelatnika je zadovoljavajući. Ostale knjižnice rade s minimalnim brojem djelatnika, a dvije općinske knjižnice, Dalj i Đurđenovac, posluju samo s jednim zaposlenim djelatnikom.

Valpovačka knjižnica posluje s manjkom djelatnika prema Standardima, promatrajući podatke s obzirom na broj stanovnika i veličinu fonda (samo 1,5 djelatnik, diplomirani knjižničar koji je voditelj knjižnice i pomoćni knjižničar na pola radnog vremena).

Tijekom 2019. godine došlo je do kadrovskih promjena u knjižnici u Donjem Miholjcu i smanjen je broj knjižničnih djelatnika. U studenome je izabrana nova ravnateljica koja je ujedno jedini stalno zaposlen stručni djelatnik. Prema Standardima, neophodno je zaposliti još tri stručna djelatnika, od kojih bi jedan trebao biti diplomirani knjižničar osposobljen za rad s djecom i mladima.

Veliki broj knjižničnog osoblja se neformalno obrazovalo, njih čak 53 (77 %). Hrvatska narodna knjižnica i čitaonica Našice najviše potiče neformalno obrazovanje knjižničara, s obzirom da je prosjek 43 sata obrazovanja po knjižničnom djelatniku. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo također u velikom broju sati (26) potiče stručno usavršavanje. Knjižničari u Valpovu i Dalju imaju najmanji broj sati stručnog usavršavanja (ispod 10), dok se knjižničarka u Đurđenovcu nije neformalno obrazovala. Sukladno tome, u knjižnicama u Dalju i Đurđenovcu se ne izdvajaju sredstva za neformalno obrazovanje knjižničara.

8. Proračun i troškovi

Knjižnice se najviše financiraju iz sredstava osnivača (88 %). S više od 90 % osnivači financiraju knjižnice u Čepinu, Belišću i Đakovu.

Gradska i sveučilišna knjižnica je specifična po pitanju financiranja, jer joj je osnivač Sveučilište koje financira rad knjižnice u iznosu od 56 %, dok se u narodnu djelatnost ubrajaju financiranje Grada, Ministarstva kulture, Županije, vlastiti prihodi i ostali izvori.

Županija većinom (simbolično) financira knjižnice u približno jednakim iznosima (3.000 kn), bez obzira na tip knjižnice, broj korisnika, veličinu fonda, aktivnosti. Knjižnica u Našicama je jedina dobila 4.000 kn, knjižnica Đurđenovac 2.000 kn, dok se knjižnica u Dalju nije prijavila na javni natječaj Županije.

Ministarstvo kulture RH osigurava u prosjeku 7-17 % financijskih sredstava za rad knjižnica Osječko-baranjske županije. Izuzev Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, Ministarstvo najviše financira knjižnice u Belom Manastiru, Đurđenovcu i Dalju.

Nabavu knjižne građe većinski financira Ministarstvo kulture s 50 % (49,4 %), osnivači osiguravaju 19,8 %, a Županija 1 % sredstava. Ostala sredstava za nabavu knjižnice pribavljaju od vlastitih sredstava i iz ostalih izvora. Za nabavu građe se troši u prosjeku 14-22 % sredstava (najmanje u knjižnici u Našicama 8 %, a najviše u Valpovu i Dalju 22 %).

Kod financiranja nabave knjižnične građe problem je što osnivači knjižnica ne izdvajaju dovoljno sredstava. Hrvatska knjižnica i čitaonica Đurđenovac se izdvaja kao primjer gdje osnivač ne izdvaja posebno za nabavu građe, već se to pokriva iz vlastitih sredstava knjižnice. Poseban je slučaj i Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, kojoj osnivač Sveučilište ne izdvaja posebno sredstva za nabavu knjižne građe.

U ukupnim rashodima knjižnica, najviša stavka su troškovi bruto osobnih dohodaka knjižničnog osoblja (od 51-75 %, osim u dvjema knjižnicama, Čepin i Valpovo gdje su 36 %).

Najveći trošak po aktivnom posuđivaču imaju knjižnice Beli Manastir (1.107,89 kuna) i Belišće (1.164,18 kuna), a najmanji trošak imaju knjižnice Čepin (325.11 kuna) i Dalj (354,19 kuna).

9. Zaključno

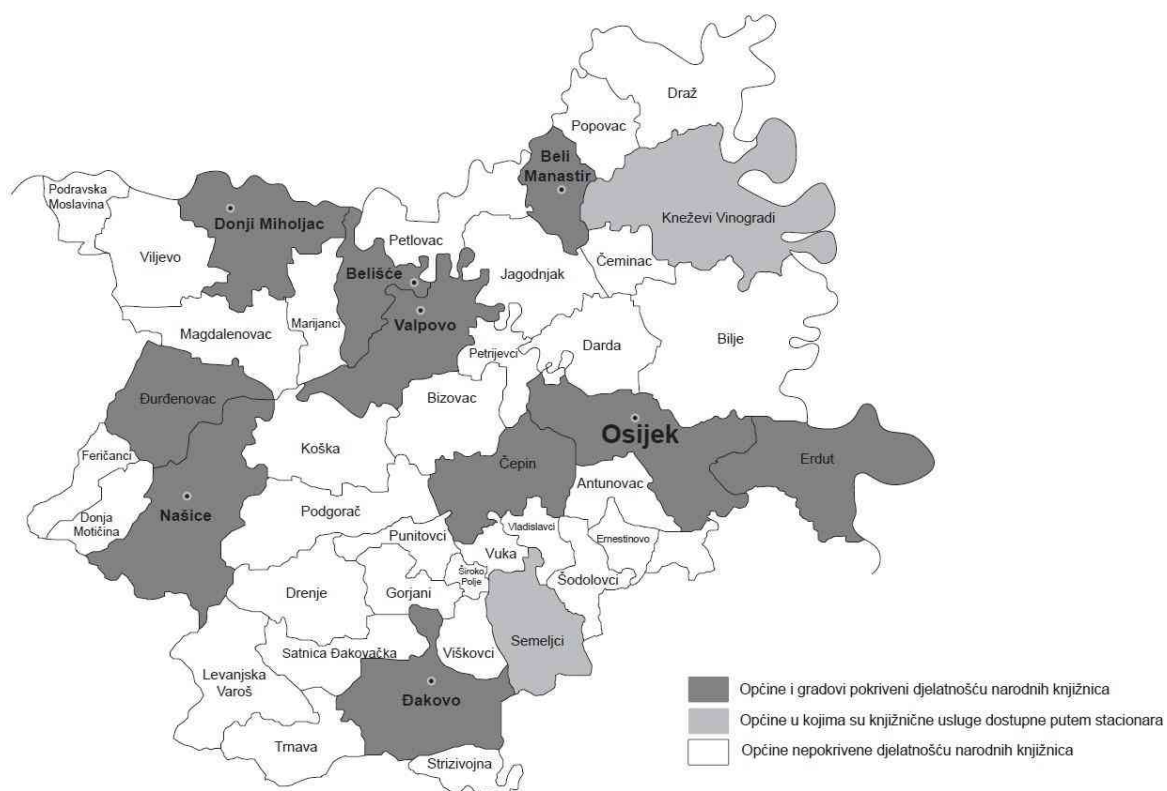
Na razvoj knjižnične djelatnosti u Županiji uvelike utječe nekoliko činjenica: prometna nepovezanost, intenzivan gubitak stanovništva, posebice iseljavanje mladog stanovništva, nepovoljna starosna struktura (sve veći udio starog stanovništva i sve manji broj djece), nezaposlenost i siromaštvo. Još uvijek je najveći problem Županije veliko područje nepokriveno knjižničnim uslugama, za čije se rješavanje ne pronalazi povoljno ekonomsko rješenje. Kako prostorna udaljenost do gradskih tj. općinskih knjižnica nije velika, razvoj bibliobusne službe na području Županije bi bio potencijalno rješenje, za čiju je realizaciju potrebna suradnja općina, Županije, Matične knjižnice i Ministarstva kulture.

Većini knjižnica su zajednički prostorni problemi, za koje su postojale naznake i planovi rješavanja, ali su ti procesi prespori. U nekoliko posljednjih godina smanjivao se i broj stručnih djelatnika. Bez obzira na nedostatak prostora i djelatnika, knjižnice se u svojim lokalnim sredinama ističu raznovrsnim programskim aktivnostima, kako bi privukle veći broj potencijalnih korisnika.

Posebna vrijednost u knjižničnom sustavu Osječko-baranjske županije su središnje knjižnice za potrebe nacionalnih manjina. U ovoj županiji ih je tri: Središnja knjižnica Mađara u Belom Manastiru; Središnja knjižnica Slovaka u Našicama i Središnja knjižnica Austrijanaca (Austrijska čitaonica) u Osijeku.

U 2019. godini postojala je inicijativa Saveza Slovaka Hrvatske za odvajanjem Središnje knjižnice Slovaka iz narodne knjižnice i pripajanju njihovoj udruzi. Kako su središnje knjižnice nacionalnih manjina u sastavu narodnih knjižnica i sukladno načelu inkluzivnosti osiguravaju knjižnične usluge za sve kategorije stanovništva, Matična služba se nije složila s navedenom inicijativom. Pitanje će se aktualizirati po donošenju službenih rješenja i smjernica Ministarstva kulture.

U Osijeku, travanj 2020.

Marijana Špoljarić Kizivat,
viša knjižničarka